

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtırmalar Konferansý

Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

Mimar Sinan Güzel Sanatlar üniversitesi'nde 23 Aralık 2008 tarihinde gerãşekleãtırilen Yunus Aran Konferansları serisinin 33.'sünün konuđu Prof.Dr. Füsun Aliođu'ydu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar üniversitesi Oditoryumu'unda öđretim üyeleri, öđrenciler ve basın mensuplarının katıldóđ konferansta Aliođu, Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtırmalar baãılyđđ altýnda 1980'lerde doktora ãşalıãması ile baãılayan arařtırmalarýndan bir kesit sundu. 1989 yýlýnda ÝTü Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalý'nda tamamladıđđ "Geleneksel Mardin Åžehir Dokusu ve Evleri üzerine Bir Deneme" isimli doktora tezi iãşin 1980'li yýllarda yaptıđđ 5 yýllık ãşalıãmadan örneklerin ãşođunlukta olduđu sunumda Mardin'deki mimari örneklere yer verdi.

Fotođraflar: Arkitera Mimarlık Merkezi

Mardin iãşin "Türkiye'nin güneydođu illerinden biri" ifadesinin kullanýlabileceđi ancak Mardin'de bundan ãşok daha fazlasý olduđunu dile getiren Aliođu, 1. ve 2. binyýllara uzanan ãşeãıtli haritalar ile Mardin Åžehrinin tarih boyunca ãşeãıtli kültürlerin bir arada bulunduđu bir etkileãim alanýnýn iãşinde olduđunu söyleyerek konuãmasına baãıladı. 16. ve 19 yy.'lara ait mahalle haritalarýndan örnekler vererek, yüzyýllar boyunca bölgede mevcut olan bir kültürel hareketlilikten bahsedebileceđini belirten Aliođu, bölgenin fiziki yapýsýnýn da bu hareketlilikle sürekli bir devinim ve deđiãim iãşinde olduđunu söyledi.

Aliođu, kent olarak Mardin'in Ortaãşad Anadolu kentlerinde sýk rastlanan bir Åžema olan bir kale ve onun eteklerinde yer alan bir dýã mahalle (suriãşi) Åžemasýna uyduđunu fakat üzerinde yer aldóđ yüksek ve sarp kayalıklar nedeniyle ãşođunlukla ulaãýlamaz bir yer olarak betimlendiđini eski gravürlerden örneklerle gösterdi. Ýlk dönemde tüm yerleãimin kale iãşinde olduđuna, sivil mimarlık örneklerinin daha sonraları kale dýãýna taãýndóđný bildiklerini söyleyen Aliođu, bir kent iãşin en iyi yönlerden biri olan güney yönünde yer alan Mezopotamya'ya bakan, ãşeãıtli semavi dinlere ait yapıların yanýnda yođun olarak konutların yer aldóđ lineer bir kent oluãumunu olduđunu belirtti.

Mardin'deki geleneksel konut tasarýmýnýn, karmaãýk tarihsel sürece paralel olarak, yerel bazı kriterlerce belirlendiđini anlatan Aliođu, bölgedeki taã ocaklarından elde edilen sarý kalker taãýnýn dođramalar hariãş mimaride kullanýlan yegane malzeme olduđunu ve bunun

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtıřmalar Konferansý

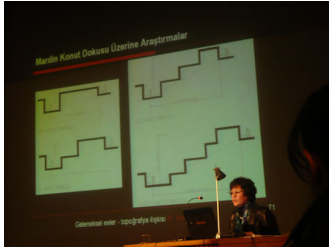
Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

bölgenin karakteri iÅŖin belirleyici olduđunu dile getirdi. Her ne kadar geÅŖ dönemde Diyarbakýr Evleri'ne öyküner ahÅŖap kiriÅŖlemeli yapılarla rastlansa da, Mardin'de geleneksel olarak üstü düz tonuzlu örtüler bulunduđunu söyleyen Aliođlu, bugün herkesin hayran olduđu yođun bezeme programlarınýn geÅŖ döneme ait olduđunun altýnýn ÅŖizdi.

Konut dokusu iÅŖin belirleyici ikinci etmenin kara iklimi olduđunu anlatan Aliođlu, sýkýÅŖık sokak dokusu, organik dar sokaklar ile Mardin'e has yapılar olan "abbara"ları yazýn ve kýÅŖýn korunaklý mekanlar oluÅŖturmalarınýn bu iklimin bir sonucu olduđunu söyledi. Konutları manzaraya bakmayan iÅŖ kýsýmlarýnda sadece havalandýrmaya olanak veren mazgal pencereli odaları hava sýcaklýklarýndaki deđiÅŖimlerden etkilenmeyen mekanlar olarak kullanýldýđýn örneklerle anlattý.

Aliođlu, Mardin kent dokusu ve geleneksel konut mimarisi iÅŖin belki de en dikkat ÅŖeken verilerden birinin topografya olduđunu söyledi ve sözlerine ekledi: "Topografya geleneksel konut tasarýmýnda ÅŖok önemli etkiler yaratacak biÅŖimlenmelere neden olmuÅŖtur ve oturduđu reel bir nokta vardýr: Parselin derinliđi ve eđim, kademelenmenin ÅŖýkýÅŖ noktasýdır. Mardin'de bu kademelenmenin ÅŖeÅŖitli örneklerini tek, iki, üç ve dört katlý olarak gözlemleyebilirsiniz. Bunlar kübik birer yükselti biÅŖiminde deđildir, araziye oturacak biÅŖimdedir. Esasen Mardin Evi arazi ile anlaÅŖýr ve hiÅŖbir zaman arkadaki evin manzarasını kapatmaz."

Geleneksel Mardin Evi'nin mekana bađlý aÅŖýklamasý üzerine ise ÅŖunları söyledi: "Sedad Hakký Eldem'in Anadolu Evi iÅŖin yaptýđý tipolojik deđerlendirme birÅŖok yerleÅŖme iÅŖin geÅŖerlidir. Fakat Mardin Evi'ndeki mekanları, Sedad Hakký Eldem'in tipolojisinde yer alan mekanlarla müthiÅŖ bir akrabalýk göstermesine rađmen yapılanmasına, süreÅŖ iÅŖinde oluÅŖumuna baktýđýmýzda ÅŖok farklı bir tablo sunduđunu görürüz. Mardin'de evin süreÅŖ iÅŖinde oluÅŖtuđunu görürüz. Å–nce zemin katlar inÅŖa ediliyor, sonra aile büyüdükÅŖe -ki ataerkil ailenin özellikleriyle ve aÅŖiret kavramýyla da ÅŖok örtüÅŖen bir ÅŖey bu- parsel bitene kadar yatayda daha sonra düÅŖeyde yani topografya kullanýlarak ev büyütölüyor."

ÅŖ Mardin evindeki iÅŖlevsel özelliklerinin bu büyüme olgusuyla paralel biÅŖimde geliÅŖtiđini belirten Aliođlu, daha sonra farklı iÅŖlevlerin nasýl farklı odalar ve katlar arasýndan dađýldýđý ve bunun zaman iÅŖerisinde nasýl deđiÅŖtiđine iÅŖaret etti. Mutfak ve ahýrlar gibi hizmet mekanlarınýn, selamlýk ve diđer yaÅŖama birimleriyle yan yana, ayný katta olduđu tek katlý örneklerin yanýnda, yaÅŖama birimlerinin üst katlara taÅŖýndýđý ÅŖok katlý evler gösterdi. Yüksek duvarlarla ÅŖevrili avlularýn ise bitiÅŖiđindeki mekana bađlý olarak iÅŖlevi deđiÅŖen ve düÅŖey sirkülasyonun sýklýkla yer aldýđý, Mardin Evi'nin vazgeÅŖilmez bir ögesi olduđunu anlattý.

Mardin Konut Dokusu üzerine Arařtırmalar Konferansý

Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

Anadolu'daki "bařıoda"ya tekabül eden bir mekan olan "manzara"nın (veya "mandara") Mezopotamya ovasına bakan büyük pencereleri ve ferah mekaný ile yazlık denebilecek bir oda olduđunu söyleyen Aliođlu, daha sonra Mardin Evleri'nde görülen plan Āemaları eĀliinde mekansal verilere deđindi. Mekansal verilerine bakıldýđında ilginĀ bir biĀşimde 3,60 - 4,00 m arasında kareye dayanan bir modülasyon ile karĀý karĀýya kalýndýđıný fakat mekanların bir araya geliĀi iĀşin bir formül olmadýđıný belirten Aliođlu, "bu mekanlar yanyana geliĀleriyle kendi özel tasarýmlarıný yaratýyorlar." Anadolu'daki bir Āşok ev iĀşin söyleyebileceđimiz, örneđin "Safranbolu plan tipi budur" diyebileceđimiz bir plan tipi Mardin'de yoktur. Ancak planları yaratan mekanlardan ve bunların birleĀimlerinden söz edebiliriz. Bu cephe düzenine de yansýmýĀtır," dedi.

Islak mekanlara iliĀkin gelen bir soru üzerine Aliođlu, Anadolu Evi'nden bildiđimiz dolap iĀşindeki gusülhaneye Mardin'de aramasına rađmen rastlamadýđıný, bu iĀşin sekialtı denilen yerde yapıldýđıný söyledi. Anadolu'da da olduđu gibi esas yýkanma iĀi iĀşin umumi hamamların kullanıldýđıný da sözlerine ekleyen Aliođlu, ĀaĀýrtıcı bir veri olarak tuvaletlerin de bir Āşok evde mutfakların bir köĀesindeki delikler Āeklinde görüldüđünü söyledi.

Daha sonra söz alan Ýstanbul Vali Yardımcısı Feyzullah Ā-zcan, Mardin'de eski taĀ iĀĀşiliđinin canlandırılmasına iliĀkin son zamanlarda hýz kazanan ĀşalıĀmarın kent dokusu üzerindeki yansýmlarıný Aliođlu'nun nasýl deđerlendirdiđini sordu. Mardin'e turizmin aniden giriĀiyle Āehrin son yıllarda ekonomik geliĀme kaydettiđini fakat bunun biraz yanlıĀ bir yere dođru gittiđini söyleyen Aliođlu turistik bir öge olan taĀ iĀşleri hakkında "GeĀş döneme ait bezemelerin yeniden yeniden oyulup yapıların cephelerine giydirildiđi görülyor. Bunun dođru olduđunu söylememiz mümkün deđil. Býrakın mevcutları koruyalım, yeni bir Āey yapılacaksa o yeni olduđunu göstermeli. Bu insanların ĀaĀýrtan ve dekor olmaktan öteye geĀmeyecek bir uygulama olacak. Kendi adýma bu geliĀimi dođrusu oluamlıyorum ama Mardin bir ekonomik rahatlık iĀşine geldi ve bunlar da ona bir ekonomik kazanĀş sađladı. Dileđimiz bu kazancın dođru deđerlendirilmesi," dedi.

Sorunun sahibi Feyzullah Ā-zcan'ın Eski Midyat Kaymakamý olduđu ve görev süresince eski taĀ iĀĀşiliđinin canlandırılması ve yeni taĀ iĀĀşilerinin yetiĀtirilmesi iĀşin ĀşalıĀmalarda bulunduđunun bir baĀka izleyici tarafından aktarılması üzerine kendisinden ayný deđerlendirmeyi yapması istendi. Feyzullah Ā-zcan "çok iyi, iyinin düĀmanýdır" diyerek söze baĀladı ve devam etti: "çok iyisi tabii ki elden geldiince müdahale etmemek, edilmesi gerekiyorsa bunu en az Āekilde yapmak. Ben 1996 - 2000 yılları arasında Mardin'de Midyat Kaymakamý olarak görev yaptým. Göreve baĀladým yıllardaki manzara Āöyleydi: Hem devlet hem de siviller tarafından eđitim, yönetim ve barınma gibi ĀşeĀitli ihtiyaĀların

Mardin Konut Dokusu üzerine Araştırmalar Konferansı

Yasin Özçelik tarafından yazıldı.

Cuma, 26 Aralık 2008 11:33 -

karşılanması için inşaa edilen yeni yapılar melesef tarihi doku için yapılyordu. Ya Batı'ya öykünmeyle ortaya çıkkan bir mimari tarz ya da taklitler ortaya çıkkyordu. Ben bunları bir tarafa bırakarak, mimarlık örneği olarak gördüğümüz, kültürümüzün bir eseri olarak ortada duran eserlere öncelikle "nasıl sahip çıkabiliriz'den hareketle bir araştırma içinde oldum. Korumanın altında bu işi yapmayı bilen insanların olmasıyla mümkün olduğunu gördük. Yapmayı bilen insan olmazsa korumayı bilen de olmaz diye düündük ve kalan ustaları aradık: Mardin'de bir iki, Midyat'ın Yolbaşı Köyü'nde üç usta kalmıştı. Ben burada biraz endişelendim. "Eđer bu insanlar da yok olup giderse, bundan sonra koruma adına yapacağımız çalışmalarda bu yapılara yaklaşamayız" diye düündüm. Onun için ilk etapta nüfus merkezinde bir atölyede, bu işe yatkınlığı olan, aile geleneği ile bu işle uğraşmı olan insanlardan 30 kişilik bir grup oluşturduk. Yaşı ustalarımız bunların başına verdik. 1-1,5 yıl gibi bir sürede bu insanlar burada eğitim aldılar. Sizin de bahsettiğiniz şekilde dizilerle vesaire bu işin tanınması arttı. Belediye başkanından aldığım bilgiye göre şu anda 200-250 civarında insan artık bu işi yapar hale geldi. Ben konuya hep bu yönden yaklaşтым. Usta - işrak ilişkisiyle bu bilginin aktarılması düşünce ile hareket ettim. Umarım doğru yapılmışdır. Yanlış yaptıysak bile niyetimiz iyiydi, doğrudu."

Konferans Prof.Dr. Kemal Çorapşoğlu tarafından Prof.Dr. Füsun Aliođlu'na plaket sunulması ile son buldu.

Kaynak: Arkitera.com **Yazan:** [Pınar Seyrek](#)